

10. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 1998. – 152 с.
11. Мельник Л.Г. Фундаментальные основы развития – Сумы.: ИТД "Университетская книга", 2003. – 288 с.
12. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 1998. – 704 с.
13. Минцберг Г., Альстренд Б., Лемпел Д. Школы стратегий. – СПб.: Питер, 2000. – 336 с.
14. Наливайко А. Теорія стратегій підприємства. Сучасний стан та перспективи розвитку: Моногр. – К.: КНЕУ, 2001. – 227 с.
15. Оберемчук В.Ф. Стратегія підприємства: Короткий курс лекцій. – К.: МА-УП, 2000. – 128 с.
16. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції: Пер. з англ. – К.: Основи, 1997. – 390 с.
17. Сухорська У.К. Маркетингові стратегії розвитку підприємства: сутність, значення, класифікація// Науковий вісн.: Зб. науково-технічних праць. – Львів: Український державний лісотехнічний університет. – 2002, вип. 12.8. – С. 259-263.
18. Томпсон А.А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебн. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ. – 1998. – 576 с.
19. Фатхутдинов Р.А. Стратегический менеджмент – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.
20. Шершньова З.Є., Оборська С.В., Ратушний Ю.М. Стратегічне управління: Навч. – метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2001. – 232 с.
21. Шеховцева Л.С. О некоторых понятиях стратегического управления// Менеджмент в России и за рубежом. – 2002, № 6. – С. 34-41.
22. Porras J., Silvers R. Organization Development and Transformation// Annual Review of Psychology – 42. – 1991. – P. 51-78.

УДК 330.341.2

Магістр Р.А. Кушваха¹ – Львівська КА

ЕФЕКТИВНІСТЬ – ОДНА З НАЙВАЖЛИВІШИХ КАТЕГОРІЙ В ЕКОНОМІЦІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ПРОЦЕСІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглядається ефективність, як одна з головних категорій в економіці. Ефективність – це відносна величина, що характеризує результативність будь-яких затрат. Ефект – це результат будь-якого заходу, який найчастіше виражається певною грошовою сумою (прибуток підприємства, національний дохід).

Magister R. Kushvakha – Commercial Academy of Lviv

Efficiency – one of major categories in economy and its value in the process support of economy

The efficiency considers in this article, as one of main categories in economy. An efficiency – is a relative size, that characterizes effectiveness of any expenditures. An effect – is a result of any action which frequent all expresses by the definite money sum (enterprise profit, national income).

В економічній науці та господарській практиці дуже важливою категорією виступає ефективність. В економічній енциклопедії наведено таке визначення: "Ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат".

Водночас під терміном "ефект" ми розуміємо результат, наслідок зміни певного об'єкту під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Якщо про-

¹ Наук. керівник: доц. О.І. Ященко – Львівська КА

вести математичну аналогію, то ефект – це дельта, приріст деякої змінної або різниця її попереднього і наступних значень. При цьому значення дельти може бути додатнім, нульовим чи від'ємним. Аналогічно визначається ефект від діяльності суб'єкта господарювання. Таким чином, коли відбулися корисні зміни, то і результат носить позитивний характер; при деструктивних змінах – ефект негативний; а при відсутності змін – результат є нульовим.

У зарубіжній практиці як синонім терміну "результативність господарювання" зазвичай використовується термін "продуктивність виробництва та обслуговування", коли під продуктивністю розуміють ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) за виробництво різноманітних товарів і послуг.

Ефективність, на наш погляд, є дуже складною і багатогранною економічною категорією, оскільки оцінює не тільки результат будь-якої діяльності, але й витрати, яких зазнали понесені для досягнення цього результату (ефекту). І тут виникає таке протиріччя: з одного боку, основною метою діяльності є максимізація результату (ефекту); з іншого боку, при обмеженості ресурсів та високої їх вартості необхідно домагатися раціонального зменшення їх використання. Однак, не є можливо досягнути високих результатів при зменшенні всіх видів витрат. Отже, першочерговою умовою отримання позитивного результату (ефекту) є оптимізація структури застосовуваних ресурсів у розрізі співвідношення постійних і змінних витрат.

Ефективність – відносна величина, що характеризує результативність затрат.

Сутнісну характеристику і вимірювання ефективності виробництва представлено на рис. 1.

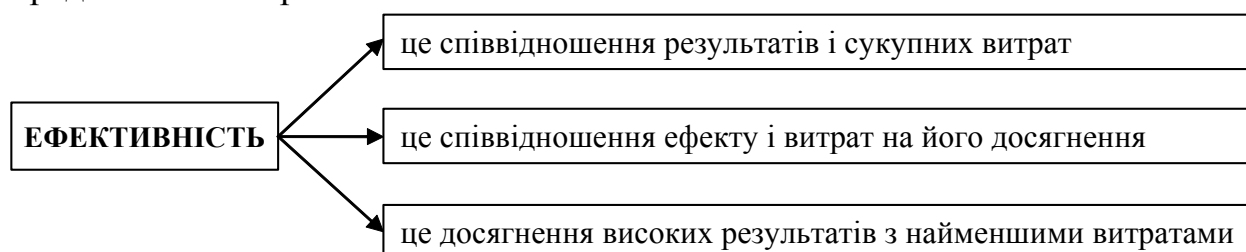

Рис. 1. Сутнісна характеристика і вимірювання ефективності виробництва

Загальна методологія визначення економічної ефективності полягає у відношенні результату виробництва до затрачених ресурсів (витрат), тобто результат одержаного економічного ефекту до витрат його досягнення. Однак, існує два способи обрахування співвідношення показників, які визначають ефективність діяльності.

$$E_{\phi} = \frac{E}{P}, \quad (1)$$

$$E = \frac{P}{E}, \quad (2)$$

де: E_{ϕ} – ефективність; E – ефект (результати); P – витрати (ресурси).

При визначенні показника ефективності шляхом співвідношення результату чи ефекту до застосовуваних чи спожитих ресурсів необхідно орієнтуватись на його максимізацію (див. формулу 1). При визначенні показника ефективності оберненим методом, тобто відношенням ресурсу до результату (ефекту), необхідно намагатися його зменшити (див. формулу 2). Таким чином до першої групи обрахування можна віднести наступні показники: продуктивність праці, рентабельність, фондівіддача, оборотність оборотних коштів та ін.; до другої групи відносять такі показники, як: матеріаломісткість одиниці продукції, фондоємність, зарплатомісткість одиниці продукції та інші.

Завдання визначення ефективності виникає в різних ситуаціях, і його раціональне вирішення у конкретних умовах передбачає застосування тих або інших підходів чи методик. Можна виділити такі загальні напрямки, за якими визначається ефективність:

- оцінювання ефективності виробництва з метою забезпечення оптимальної стратегії управління ним (досліджується ефективність використання ресурсів підприємства);
- оцінювання ефективності підприємства з метою визначення його привабливості як потенційного об'єкта інвестування (досліджується фінансова та комплексна ефективність);
- оцінювання ефективності підприємства на макрорівні з боку держави (комплексна оцінка).

Процес вимірювання рівня ефективності виробництва (діяльності підприємства) передбачає передовсім визначення критерію і формування відповідної системи показників.

Критерій – це головна відмінна ознака й визначальна міра вірогідності пізнання суті ефективності виробництва (діяльності). Правильно сформульований критерій має якнайповніше характеризувати суть ефективності як економічної категорії і бути єдиним для всіх ланок суспільного виробництва чи господарської діяльності.

Показники ефективності розраховуються не заради самих показників, а для обґрунтування управлінських рішень. Тому для правильного вибору методів розрахунку ефективності необхідно насамперед проаналізувати особливості прийнятого рішення. Серед найбільш істотних моментів, що повинні враховуватися при зазначеному виборі, варто виділити:

- характер цільової настанови прийнятих рішень;
- базу порівняння отриманих оцінок від економічної ефективності;
- необхідний ступінь деталізації розрахунків;
- місце розглянутого господарського заходу в життєвому циклі продукту;
- місце розглянутих ефектів і витрат стосовно сфери інтересів економічних суб'єктів, що беруть активну участь у реалізації заходу.